

BILAGA I: INRAMNING – NACKAS POLITISKA VILJA OCH OMVÄRLDSSPANING 2019

Innehåll

I	Inramning	3
1.1	Civilsamhället – definition och innebörd.....	3
1.1.1	Definition.....	3
1.1.2	Civilsamhällets olika roller.....	3
2	Nackas politiska inriktning för samverkan med civilsamhället	4
2.1	Alliansens majoritetsprogram.....	4
2.2	Nämndernas fokusområden 2020–2022.....	5
2.3	Kommunfullmäktiges särskilda uppdrag 2019.....	6
3	Omvärldsspaning	6
3.1.1	Medborgarengagemang då, nu och framöver.....	7
3.1.2	Samverkan mellan civilsamhället och det offentliga.....	8
3.1.3	Finansieringsformer.....	8
3.1.4	Inspiration från andra kommuner och omvärlden.....	9
3.1.6	Agenda 2030 för hållbar utveckling.....	10

I Inramning

I.1 Civilsamhället – definition och innebörd

Civilsamhället omfattar föreningslivet och andra ideella organisationer, folkbildning, trossamfund, nätverk och frivilliga krafter. Civilsamhällets organisationer består av människor som engagerar sig på många olika sätt och inom många olika områden. Varje enskild förening eller organisation har sitt eget syfte och verksamhet som kan skilja sig väldigt mycket sinsemellan. Föreningar bildas då individer med ett gemensamt intresse går samman och engagerar sig för ett gemensamt mål.

I.1.1 Definition

Civilsamhället utgör en arena för gemenskap där människor träffas för att umgås eller för gemensamma aktiviteter. Man kan också bidra till att människor lär sig och praktiserar demokratiska rättigheter, färdigheter och värderingar eller utvecklar nytänkande lösningar på samhällsliga utmaningar.

I propositionen *En politik för det civila samhället*¹ slår regeringen fast följande definition för civilsamhället:

”En arena, skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet, där människor, grupper och organisationer agerar tillsammans för gemensamma intressen. Inom arenan verkar organisationer, sammanslutningar och andra aktörer, t.ex. nätverk som är fristående från såväl, stat, kommun och landsting som från det privata näringslivet. Familjen och det privata hushållet ligger utanför begreppet civilsamhälle så som det används här”

I.1.2 Civilsamhällets olika roller

Det engagemang som finns i det civila samhället är till gagn såväl för individer och grupper av individer som för samhällsekonomin, och är något som det offentliga bör ta tillvara. Kommunen kan skapa förutsättningar för och samverka med civilsamhällets aktörer på olika sätt och kring vitt skilda frågor.

Att vilja bidra till samhällets utveckling, till lösningen av ett problem eller svara mot ett behov, är ett viktigt karaktärsdrag för organisationerna inom det civila samhället. Samtidigt är det inte ovanligt att organisationerna använder sig av näringsverksamhet och annan ekonomisk verksamhet för att främja ett överordnat ideellt syfte².

Civilsamhället delas ofta upp i rollen som röstbärare, utförare eller servicegivare. I rollen som *röstbärare* (opinionsbildare) handlar det om att ge röst åt olika gruppers behov, värderingar och intressen samt påverka beslutsfattare och det allmänna samtalet. Som *utförare* åtar sig det civila

---

¹ *En politik för det civila samhället*, Prop. 2009/10:55, s. 28

² *En politik för det civila samhället*, Prop. 2009/10:55

samhället uppdrag som är finansierade med offentliga medel och där uppdragen utförs mot full ersättning. Som *servicegivare* erbjuder civilsamhället tjänster utan att få någon eller full ersättning. Till exempel besöker ofta volontärer äldreboenden, erbjuder språkstöd, läxhjälp eller social samvaro.

2 Nackas politiska inriktning för samverkan med civilsamhället

I Mål och Budget 2019–2022 framgår att civilsamhällets organisationer är viktiga aktörer för att skapa ett socialt hållbart Nacka. Många av civilsamhällets organisationers verksamheter bidrar direkt eller indirekt till uppfyllelse av Nackas övergripande mål.

2.1 Alliansens majoritetsprogram

I Alliansens majoritetsprogram 2020–2022 står att läsa:

”En förutsättning för ett medmänskligt och tryggt samhälle är att människor bryr sig om varandra. Vi vill stärka civilsamhället och enskildas engagemang. Nacka kommun ska inte ha monopol på att hjälpa människor som behöver stöd. Tvärtom, vi är övertygade om att samhället blir bättre när enskilda människor, samfund, föreningar och näringsliv finns med i det viktiga arbetet med att förbättra vår kommun.”

Alliansen formulerar fyra prioriterade huvuduppgifter för mandatperioden 2019–2022 som berör och involverar hela kommunen. Alla delar av organisationen kan och behöver bidra för att nå framgång inom dessa:

- **Stadsbyggande i takt med medborgare och miljö:** Nacka ska inte bara vara en kommun man bor och arbetar i – utan en där man trivs och där man vill vara.
- **Miljösmart kommun:** Med forskning, teknikutveckling och smarta lösningar i kombination med medveten befolkning kan utvecklingen vändas. Det är helt avgörande att underlätta för Nackaborna att göra klimatsmarta val i sin vardag.
- **Fler jobb och snabb etablering** – Bristfällig skolbakgrund eller dåliga kunskaper i svenska är de främsta orsakerna till arbetslöshet i Nacka. Det ska därför vara både enkelt och gå snabbt att komplettera sin utbildning eller skaffa en ny yrkesutbildning.
- **Ekonomi i balans och effektiv styrning** – Allt kommunen gör ska handla om att skapa mervärde för medborgarna. En bemötande inställning från kommunens sida är viktig gentemot alla som bor och verkar i Nacka.

I majoritetsprogrammet lyfts vikten av jämställdhet i skolan, föreningsliv och arbetsliv, tryggare miljöer, samt att motverka våld i nära relationer. Den politiska inriktningen inom de tre stora verksamhetsområdena 1. Social omsorg och stöd, 2. Utbildning och 3. Kultur och fritid rör också samverkan med civilsamhället. Utmaningar som tas upp, där civilsamhället kan spela en stor roll, är bland annat:

- Ofrivillig ensamhet bland äldre – öka samarbetet med föreningslivet och frivilliga krafter som erbjuder meningsfull sysselsättning bland annat på våra mötesplatser
- Utsatta barn – sammanhang med förebyggande insatser för utsatta barn
- Ungdomar i riskzon – stöd i tidigt skede och sammanhang med förebyggande insatser
- Psykisk ohälsa bland unga – välkomna småskaliga och föreningsdrivna lösningar
- Fysisk ohälsa bland unga – välkomna småskaliga och föreningsdrivna lösningar

Vidare lyfts att det ideella engagemanget är av helt avgörande betydelse för kultur, idrott och motion vilket bidrar till livskvalitet och främjar hälsan. Kommunen ska också välkomna småskaliga föreningsdrivna lösningar för exempelvis eftermiddagsverksamhet och idrottsaktiviteter.

Trygghetspaketet. Genomförandet av Trygghetspaketet fortsätter. Kommunstyrelsen prioriterar årligen hur resurserna ska användas och nu är det angeläget med insatser mot droger, gärna i samverkan med civilsamhället, och ordningsvakter och dessutom behövs fler bevakningskameror på offentlig plats. Utifrån kommunfullmäktiges beslut ligger huvudfokus på ungdomar i riskzon. Detta omfattar insatser mot droger, eftersom användning och hantering av droger ofta bidrar till att unga hamnar i riskzon. Kommunens insatser inom ramen för SSPF (skola, socialtjänst, polis, fritid) föreslås öka med 500 tusen kronor. Socialnämnden tillskjuter samma belopp och därigenom kan samordning och arbetet med SSPF utökas med en tjänst.

2.2 Nämndernas fokusområden 2020–2022

Den politiska viljan vad gäller samverkan med civilsamhället i kommunen finns formulerat i Mål och Budget 2020–2022 enligt följande:

Nämnd	Arbete för att nå de enskilda övergripande målen
	Bästa utveckling för alla
FRN	Fritidsutbudet ska stimulera till fysisk aktivitet för alla. Fritidsutbudet utvecklas genom Nackaborna och medborgarnas delaktighet.
NTN	Bra verksamhet varje dag i samspel med medborgarna. Samverkan kring skräpplockning med skolklasser och föreningar fortsätter.
	Attraktiva livsmiljöer i hela Nacka
KS	Kommunens arbete för att nå de sex lokala miljömålen fortsätter vilket kräver samspel mellan kommun, föreningsliv och medborgare. En särskild klimatanpassningsplan tas fram och det fortsatta arbetet med Agenda 2030 ska tydligare definieras.
	Stark och balanserad tillväxt
FRN	Fritidsverksamhetens utförare är flexibla, innovativa och utvecklas i takt med ny och ökad efterfrågan av aktiviteter. För utveckling av fritidsutbudet sker samverkan lokalt, regionalt och nationellt. Fritidsgårdar, träffpunkter och öppna mötesplatser ska erbjuda möjlighet till personlig utveckling och delaktighet. Tillsammans med det organiserade föreningslivet bidrar de till ett hållbart Nacka.
SOCN	Barn och unga ska ges förutsättningar till bästa möjliga uppväxt och vuxenliv. Samarbetet med civilsamhället, föreningar och volontärverksamheter är starkt och förebygger sociala problem.

ÄLN	Välfärden för Nackas seniorer utvecklas i nära samarbete mellan kunder, anordnare, hälso- och sjukvård samt civilsamhället. Tillsammans utvecklar vi effektiva arbetsätt för att möta det ökade antalet seniorers behov
	Maximalt värde för skattepengarna
AFN	Genom information och hjälp till självhjälp ökar de nyanländas möjligheter att hitta egna boendelösningar. Stödet innefattar både tydlig och tidig information kring bostadssökande samt löpande stöd med att söka bostad i olika former. En del av arbetet utförs i samarbete med organisationer i civilsamhället.
FRN	När lokaler för fritidsgårdar lokaliseras ihop med andra verksamheter ska nya samverkansformer utvecklas. Genom överenskommelser med föreningar ska nämnden skapa möjlighet till öppna verksamheter utan krav på prestation eller medlemskap för att stimulera barn och unga till aktivitet

Källa: Mål och Budget 2020–2022.

2.3 Kommunfullmäktiges särskilda uppdrag 2019

Kommunfullmäktige har i samband med mål och budget gett nämnderna särskilda uppdrag att verka kring under 2019, varav ett par har tydlig koppling till samverkan med civilsamhället:

- Arbets – och företagsnämnden har som särskilt åtagande under 2019 att stärka integrationen och de nyanländas etablering i Sverige genom samarbete med föreningar och civilsamhället och genom aktiva insatser för egen försörjning.
- Kommunstyrelsen har som särskilt uppdrag att utveckla det lokala brottsförebyggande arbetet i kommundelarna, genom brottsförebyggande rådet.

3 Omvärldsspaning

Nacka kommun har tagit fram en skrift, *Superkommun i en föränderlig värld*³, i vilken sju skiften som driver förändring definieras. Dessa skiften påverkar Nackasamhället och är något som även samverkan mellan civilsamhället och Nacka kommun behöver förhålla sig till. De skiften som definierats är:

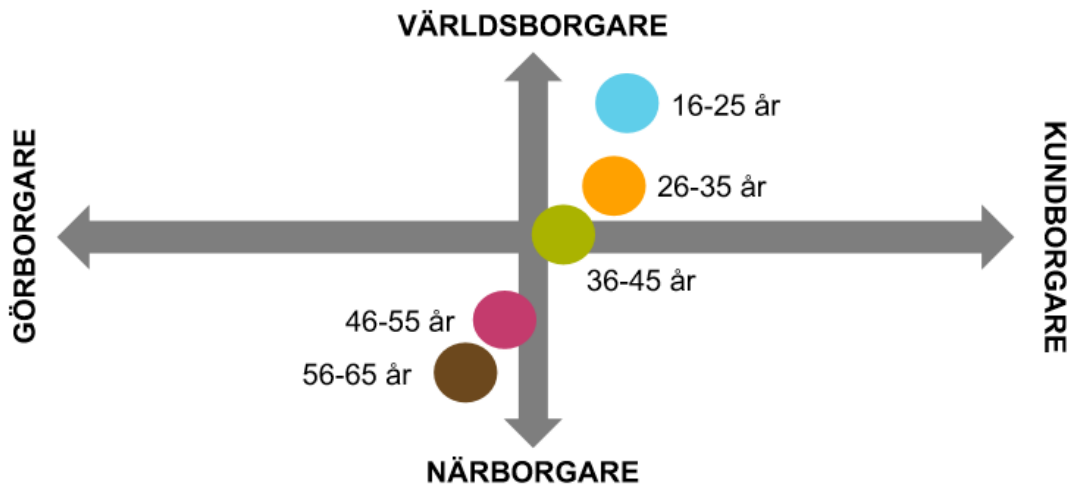
- Demografi – att barn och äldre blir allt fler
- Polarisering – en höjd standard men större inkomstklyftor
- Samhället som ekosystem – allt fler aktörer bygger samhället och skapar värde tillsammans
- Tillit och påverkan – att öka medborgarnas inflytande
- Förändrad arbetsmarknad – livslångt lärande och nya förmågor värdesätts
- Service och personifiering – individuella behov i fokus, bra service kräver analys av data
- Ökad klimatmedvetenhet – normförskjutningar och beteendeförändringar och växande ansvarstagande

³ *Superkommun i en föränderlig värld*, Förnyelseenheten Nacka kommun, sept. 2018

3.1.1 Medborgarengagemang då, nu och framöver

Kairos Future har forskat på dagens och morgondagens medborgarengagemang. I studien *Morgondagens medborgare*⁴ anges att en av tre tillfrågade personer uppger att de gärna skulle vilja bidra mer till samhällsutvecklingen, men att de inte vet hur de ska bidra. Studien konstaterar även att svenskar är mer engagerade än någonsin tidigare, men att engagemanget till viss del har ändrat karaktär. Från att det medborgerliga engagemanget varit strukturerat och planerat med tydligt fördelat ansvar tenderar engagemanget idag att snarare handla om att vilja engagera sig i punktinsatser med tydliga resultat. Engagemang sker idag mer utifrån den enskilda individens vilja och möjligheter. För att locka till sig engagerade individer behöver organisationen skapa förutsättningar med flexibilitet i tid och uppgifter som passar dessa engagerade medborgare. I en tid där just tid är en bristvara blir det tydligt att enskilda sakfrågor är lättare att engagera individer som vill bidra. Utöver det noteras kommande engagemangspotential till stor del vara kring frågor som rör lokalsamhället.

Kairos Future finner sju medborgartyper bland dagens svenskar. De olika medborgartyperna representerar olika syn på samhällskontrakt och engagemang. Bland annat visar medborgartypen *kundborgare* mer intresse av att bidra till samhällets basfunktioner (vård, skola, räddningstjänst) än till det mer idéburna föreningslivet. Vidare tenderar högre ålder korrelera med mer engagemang för och ansvar i lokalsamhället medan yngre, som vuxit upp tilltalade som kunder till skola och sjukvård, är mer globala i sitt engagemang, och med mer av en kundrelation till samhället.

Dimensionen längs Y-axeln handlar om på vilken nivå, medborgarna primärt riktar sitt samhällsengagemang: nära, nationellt eller i världen. X-axeln representerar skillnader i förväntningar på hur mycket medborgarna bör och behöver engagera sig i samhället.

⁴ *Framtidens samhällskontrakt*, Minirapport 1 av 2 från studien *Morgondagens medborgare*, Fredrik Torberger 2019, Kairos Future

3.1.2 Samverkan mellan civilsamhället och det offentliga

Civilsamhället kan i samverkan med det offentliga utgöra ett kitt som bidrar till social sammanhållning och till att möta och lösa samhällsutmaningar som kräver samverkan mellan flera olika samhällsaktörer. Mångfalden, särarterna och pluralismen inom civilsamhället skärper kraven på det offentligas förmåga att vara innovativ och söka lösningar där det ideella engagemanget tas tillvara.

Det finns många modeller och metoder som tillsammans kan vara ett stöd i att etablera och stärka samverkan mellan kommunen och civilsamhället. Det handlar i mångt och mycket om att komma överens om hur man ska förhålla sig till varandra.

SKL gav 2018 ut *Samverkan med civilsamhället - en kartläggning av hur Sveriges kommuner, landsting och regioner samverkar med civilsamhällets organisationer*.⁵ I rapporten framkommer vissa gemensamma nämnare för de offentliga aktörer som utvecklar sin organisation för långsiktig samverkan med civilsamhällets organisationer. Utöver förekomsten av styrdokument och partnerskap, handlar det om hur man organiserat sig inom kommunen/landstinget/regionen, och planerna på utveckling. En majoritet av de som tillfrågats anger planer på att ytterligare stärka och utveckla den interna förankringen och samordningen av samverkan med civilsamhället. Fler avser att stärka och utveckla kontaktytorna gentemot civilsamhällets organisationer; och att utveckla strukturer för samverkan, genom styrdokument, policys, strategier, och överenskommelser eller dylikt. Avslutningsvis konstateras att många kommuner, landsting och regioner utvecklar sina organisationer för samverkan med civilsamhället.

3.1.3 Finansieringsformer

Det vanligaste sättet för kommuner att skapa förutsättningar och stimulera civilsamhällets verksamhet är genom att bevilja olika former av ekonomiska bidrag. Bidrag till organisationer i det civila samhället brukar delas in i generella och riktade. Till de generella bidragen räknas organisations- och verksamhetsbidrag. Dessa är mer långsiktiga och syftar till att stödja organisationernas existens och ordinarie verksamhet. Riktade bidrag betalas ut tillfälligt för kortare insatser. Enligt Myndigheten för ungdoms och civilsamhällesfrågors (MUCF) rapport *Ideella förenings villkor 2018 – uppföljning av principerna för det civila samhället*⁶ upplever en relativt stor andel av föreningarna att bidragssystemets utformning gör det svårt för dem att ha en långsiktig planering. En möjlig orsak är att föreningarnas ekonomi varje årsskifte är osäker då de inväntar besked om beviljade bidrag. Andra finansieringsformer kan vara att kommunen upphandlar tjänster från civilsamhället eller ingår partnerskap. En samverkansform inom välfärdsområdet som seglat upp som en möjlig väg till mer långsiktig samverkan är Idéburet offentligt partnerskap (IOP). IOP är ett mellanting mellan bidrag och upphandling enligt lagen om offentlig upphandling (LOU) och används bland annat av Västerås stad, Värmdö kommun, Uppsala kommun, Huddinge kommun, Botkyrka och Malmö stad. Nacka kommuns styrprinciper att

---

⁵ Samverkan med civilsamhället - en kartläggning av hur Sveriges kommuner, landsting och regioner samverkar med civilsamhällets organisationer, SKL 2018

⁶ *Ideella förenings villkor 2018 – uppföljning av principerna för det civila samhället*, Myndigheten för ungdoms och civilsamhällesfrågors, MUCF, 2018

konkurrens ska ske genom kundval och upphandling samt principen om konkurrensneutralitet gör att denna modell inte alls prövas i kommunen idag. I Civilsamhällesutredningens slutbetänkande, *Palett för ett stärkt civilsamhälle*⁷, konstateras att det offentliga gärna ser ett utökat samarbete med civilsamhället, men av rädsla för att bryta mot nuvarande lagstiftning väljer de i stället att upphandla kontrakt som egentligen inte lämpar sig för konkurrensutsättning.

3.1.4 Inspiration från andra kommuner och omvärlden

En stor del av Sveriges kommuner arbetar idag aktivt med att se över och effektivisera sin samverkan med civilsamhället. Några inspirerande exempel är:

Ekerö kommun har tagit fram en struktur för samverkan kring integration. Ekerö har också skapat *Idélabbet* dit civilsamhället kan vända sig för att få hjälp med att förverkliga idéer som kommer samhället och medborgarna till gagn. Ekerö kommun har tre tjänster som på hel- eller deltid arbetar strategiskt med att stötta civilsamhället.

Västerås kommun har tecknat idéburet offentligt partnerskap (IOP) och har en lokal överenskommelse (LÖK) med civilsamhället. Västerås har även tillsatt en civilsamhällsstrateg samt finansierar en halvtidstjänst i civilsamhället vars uppgift är att arbeta för samverkan med kommunen.

Jönköpings kommun har inrättat ett forum för samverkan tillsammans med civilsamhället, tagit fram ett samverkansprogram för samverkan med civilsamhället och inrättat ett internt civilsamhällesnätverk.

Botkyrka kommun och Örebro kommun har båda inrättat råd för civilsamhället.

Värmdö kommun har tecknat IOP och har en lokal överenskommelse med civilsamhället. Vidare finns *Mötesplats Stavnäs* som är en samverkansförening som initierats och drivs av föreningslivet på östra Värmdö. Syftet är att utveckla föreningslivet och att pröva modeller för att med föreningsaktiviteter, mer effektivt minska olika typer av lokalt utanförskap. Föreningsarbetet driver också olika projekt som bidrar till inkludering och gemenskap. Vidareutvecklar en modell och plattform för det lokala civilsamhället att utveckla och genomföra aktiviteter som motverkar utanförskap och istället öka gemenskapen och attraktiviteten till området. Verksamheten knyter an till Agenda 2030, till nationella strategidokument för unga och gamla samt till Värmdö kommuns översiktsplan och Värmdö Vision 2030. Till exempel påbörjas Projektet MSS Sjöben & Skärgårdsjobb i sommar där nyanlända och ensamkommande kommer att engageras i båtvård i trakterna kring Vindö, Djurö och Stavnäs.

---

⁷ *Palett för ett stärkt civilsamhälle*, Civilsamhällesutredningens slutbetänkande

3.1.6 Agenda 2030 för hållbar utveckling

FN:s generalförsamling antog 2015 den historiska resolutionen *Att förändra vår värld: Agenda 2030 för hållbar utveckling*⁸, med 17 globala mål som spänner över en bredd av samhällsutmaningar.

”Hållbara samhällen är platser där människor vill bo och arbeta, nu och i framtiden, där behov kan tillfredsställas hos befintliga och framtida invånare. Hållbara samhällen är varsamma om sin omgivning, och bidrar till en hög livskvalitet. De är säkra och inkluderande, välplanerade, välbyggda och välskötta, och ger lika möjligheter och bra tjänster för alla.” - The Bristol Accord

Fram till år 2030 har världens länder förbundit sig att tillsammans jobba för att uppnå de globala målen och en långsiktigt socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar utveckling.

I Agenda 2030 finns 17 huvudmål. Mål 1–15 gäller olika samhällsutmaningar; exempelvis fattigdom, hälsa, utbildning, jämställdhet, ren energi, klimatförändring. Mål 16 och 17 handlar om strategier för att nå de övriga målen. Utgångspunkten i mål 17 handlar om att uppmuntra och främja effektiva offentliga och offentliga-privata partnerskap samt partnerskap inom det civila samhället vilka bygger på erfarenheterna från andra partnerskap och deras finansieringsstrategier.

I lokalsamhället kan arbetet med Agenda 2030 innebära nya mötesplatser, föräldravandringar, anhörigvård, läxhjälp, social inkludering, beredskap för krishantering, insatser inom äldreomsorg med mera. Även FORUM - idéburna organisationer med social inriktning har via Möjlighetslistan⁹ identifierat områden inom arbetsmarknad, etablering av nyanlända, folkhälsa och hälso- och sjukvård, där det finns stor potential för partnerskap mellan sektorer i syfte att uppnå de globala målen.

⁸ *Att förändra vår värld: Agenda 2030 för hållbar utveckling*, FN:s generalförsamling 2015

⁹ *Möjlighetslistan för hållbar utveckling - Exempel på arbete i partnerskap för att möta samhällsutmaningar*, Forum – idéburna organisationer med social inriktning